

Varsinais-Suomen kunnanjohtajat edellyttävät muutoksia hankintalakiesitykseen – sidosyksikkövaatimusta ei voi soveltaa käytäntöön

Varsinais-Suomen kunnanjohtajat näkevät hallituksen aiheet sidosyksikköjen omistusten 10 prosentin vähimmäisosuudesta perusteettomana ja vaikeuttavan kohtuuttomasti kuntien lakisääteisten tehtävien hoitamista. Ehdotus rikkoo toimivat palveluiden järjestämisen rakenteet ja kohtelee eri kokoisia kuntia eriarvoisesti.

Uudistus nostaa tavoitteen vastaisesti kuntien kustannuksia

Sidosyksiköiden kautta hankitut palvelut ovat kunnille taloudellinen tapa järjestää palvelut yhdessä muiden kuntien kanssa. Erityisesti pienet ja keskisuuret kunnat ovat vaikeuksissa, mikäli lakimuutos toteutuu. Myös suurille kaupungeille aiheutuu uudistuksesta merkittäviä lisäkustannuksia ja työtä.

Vaikka uudistuksella tavoitellaan julkisen sektorin kustannussäästöjä, on sen vaikutus päinvastainen. Sidosyksikköjen käytön kategorinen rajoittaminen nostaa väistämättä julkisen sektorin kustannuksia. Kustannukset syntyvät yhtiöiden ja palveluiden purkamisesta ja uudelleen organisoimisesta. Lisäksi kuntien neuvotteluvoima ja keskittämisestä saadut edut vähenevät.

Erityisen haitallinen uudistus huoltovarmuuskriittisille infrayhtiöille

Uudistus on erityisen haitallinen huoltovarmuuden kannalta keskeisille kuntien infrayhtiöille, kuten Turun Seudun Vesi Oy (TSV), Turun Seudun Puhdistamo Oy (TSP), Lounais-Suomen Jätehuolto Oy (LSJH) tai Loimi-Hämeen Jätehuolto Oy. Yhtiöiden taustalla on mittavat investoinnit, joilla turvataan muun muassa kuivien kesien vedensaantia tai kiristyvien ympäristönormien vaatimusten mukainen jätevesien käsittely.

Markkinaehtoisten palveluiden saatavuus vaihtelee ja loppukädessä kunnalla on lakisääteinen velvoite järjestää palvelut myös silloin, kun markkinaehtoista palvelua ei ole saatavilla. Kuntien omistamat yhtiöt ovatkin keskeisiä varautumisen näkökulmasta. Yhtiöissä kuntakohtaiset ratkaisut on korvattu seudullisella yhteistyöllä, mikä mahdollistaa taloudellisesti yksittäistä kuntaa järkevämmän ratkaisun. Yhtiöt kilpailuttavat markkinoilta tukipalvelut, esimerkiksi Lounais-Suomen jätehuolto kilpailuttaa jätekuljetukset.

ICT- ja taloushallinnon yhteiskehittämisen loppu

ICT- ja taloushallinnossa in house-järjestelyiden purkaminen tarkoittaa merkittävää hallinnon uudelleenjärjestelyä, jossa todennäköisiä voittajia ovat isot, monikansalliset järjestelmätoimittajat. Suurten yhtiöiden kanssa yksittäisen kunnan neuvotteluasema heikkenee. Lisäksi ICT-palveluja tuottavat sidosyksiköt hankkivat jo nyt suuren osan tarjoamistaan palveluista markkinoilta ja kilpailuttavat palvelut siten, että myös pienet kunnat saavat palvelut kilpailukyiseen hintaan.

Kuntien valtakunnallinen yhteistyö esimerkiksi ICT-palveluiden kehittämisessä muuttuu ehdotetun sääntelyn myötä käytännössä mahdottomaksi. Sidosyksikköyhtiössä on kehitetty ICT-palveluita, joita ei ole markkinoilla ollut saatavilla tai kaupallisia palveluntarjoajia on ollut vain muutama. Esimerkkejä tehdystä yhteiskehittämisestä ovat mm. oppimisen ja koulutuksen järjestelmiä kokoava valtakunnallinen palvelualusta DigiOne, varhaiskasvatuksen eVaka ja yli sadassa kunnassa käytössä oleva avoimeen lähdekoodin Koha-kirjastojärjestelmä. ICT-palveluiden kehittäminen edellyttää osaamista, resursseja ja suurta käyttäjämäärää.

Ehdotettu siirtymäaika on liian lyhyt

Kunnat edellyttävät perusteellista vaikutusten arviointia hallituksen esityksestä. Varsinais-Suomessa katsotaan, että sopimusvapaus järjestää lakisääteisiä tehtäviä yhdessä muiden kuntien kanssa tulee säilyttää ja mahdollisille muutoksille varata riittävä siirtymäaika. Esityksen mukaan lain on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2026 ja sidosyksikkömuutoksen 1,5 vuoden ja jätealalla 2,5 vuoden siirtymäajalla.

Ehdotettu siirtymäaika on kohtuuttoman lyhyt. Palveluiden uudelleenjärjestäminen koskee samanaikaisesti sekä taloudellisesti että sisällöllisesti merkittävää osaa kuntien tarjoamista palveluista. Tällaisessa tilanteessa riskinä ovat erilaiset markkinahäiriöt, jotka usein johtavat kustannusten nousuun sekä palveluiden käyttäjiä koskeviin häiriötilanteisiin.

Lyhyt siirtymäaika johtaa tilanteeseen, jossa tietyillä toimialoilla on samaan aikaan käynnissä merkittävä määrä suuren volyymin tarjouspyyntöjä. On riskinä, että hankintayksiköt eivät saa riittävästi tarjouksia, hinnat kasvavat ja eikä osajia ole saatavilla. Kilpailutukset olisi voitava suunnitella ja aikatauluttaa hallitusti useammalle vuodelle.